

Іван Гентош

“І ПРОСТИ НАМ ПРОВИНИ НАШІ”, АБО ОСТАННЯ УСМІШКА

Наш тато повз по снігу. І разом із ним повзли ми, його ще ненароджені діти, найстарший братик Володя, який у тяжкий повоєнний час не прожив і року, дві сестрички, Надя і Люба, і я, наймолодший, Іван. Та тато тоді ще і не був татом, навіть мами нашої ще не знав і не бачив. А був молодим воїном Червоної Армії, що наступала, якому й 19 років не було. Забирали їх до війська “другі рускі”, як казали по селах, тобто уже коли радянські частини перейшли колишній польський кордон, з боями рухаючись на захід. Був наймолодшим із полкових розвідників, і, напевно, найменшим на зріст. А в розвідку взяли через добре знання польської мови і трохи німецької. Та хто тоді в Галичині польської не знав? Усі майже досконало володіли нею.

Забирали їх з дідом на війну в один день. Двоє чоловіків, батько і син, йшли з хати на фронт. Що тоді баба наша пережила, один Бог знає. Дідо пропав безвісти десь під німецьким кордоном, при артилерії служив. А наш тато вернувся інвалідом. Але якби не той німець, то він би й не доповз, і ми разом з ним.

Лісова стежка. Морозний зимовий день. Засніжені ялини. І треба повзти. Повзти по тій стежці, яка добре пристріляна ворожим снайпером. У якого, без сумніву, тверда рука і найкраща в світі оптика на прицілі.

Кров виривалася струменем з голови кожного, хто доповзав до тієї уявної лінії, де лежав перший... Пробиваючи шапки-вушанки, закривавлюючи білий сніг довкола, здіймався вгору фонтан з крові, мозку і кісток. І черговий розвідник затихав навіки. Снайпер працював майстерно, ніхто не знав, звідки він б'є, ніхто його не бачив. І тільки за кількістю знерухомлених горбиків у маскхалатах, яких ставало дедалі більше, можна було здогадатися, що він живий, він є, він вбиває, і,

можливо, саме в цю мить хижим поглядом вдивляється у чергову жертву. А позаду команда: “Вперьод!”. Часу на виявлення і знешкодження снайпера не було – за всяку ціну треба було завидна прорватися до краю лісу, і полкова розвідка у цей день була попереду.

Тато повз сьомим. Щасливе число. Допоки попереду повзли четвертий, п’ятий і шостий. Повзли один за одним, на невеликій відстані, так, що не треба було підводити голови, щоби бачити ноги того, хто попереду. Та ось уже не стало четвертого. Він раптом скинувся різко усім тілом і якимось незручно завалився набік, порівнявшись із третім. Він перетнув цю уявну лінію на снігу, лінію, що відділяла життя від смерті. Вірніше, не перетнув, а лише дотягнувся до неї...

П’ятим був досвідчений розвідник, старшина. Воював із перших днів війни, кремезний чолов’яга, українець, десь з-під Вінниці. Він добре розумів ситуацію і, мабуть, розраховував на швидкість. Тому не зупиняючись став швидко оминати четвертого, вимажуючи його кров’ю свій одяг і зброю. І хоч до рятівної гущавини було недалеко, десь із десятків метрів, снайпер, вочевидь, встиг перезарядити зброю. Вінничанин сіпнувся та увіткнувся головою в ноги третього. Сніг довкола його голови ставав червоним, і та пляма швидко збільшувалася.

Шостим був казах. Він щось гортанно викрикнув по-своєму, може, закликав своїх богів, може, вилаявся. Він був сміливим чоловіком, не чекав наказу “Вперьод!”. Може, він був мисливцем, бо кинувся вперед, плазуючи вправно і швидко, мов ящірка, і його спритне тіло за декілька секунд порівнялося з першим. Він навіть почав його обповзати справа, але та магічна лінія прицілювання далі його теж не пустила. Казах перекинувся навznak, здивовано дивлячись своїми розкосими очима у таке немилосердне до нього сьогодні польське небо.

Командир до тата ставився добре, може тому, що той був наймолодшим із розвідників, а може, нагадував йому когось із його

родичів, що загинули від бомбардування десь у Росії під Тамбовом. Певно жалів трохи, тому і називав просто Міша. Не Міхаїл, а якось по-домашньому так, неофіційно. І деколи, мабуть, свідомо на найнебезпечніші завдання не посилав, беріг наймолодшого. Але нині він тільки прохрипів здавлено позаду: “Міша, давай!”. Навіть не крикнув своє звичне “Вперед!”. Наче відчував, що то, мабуть, буде для хлопця останній наказ.

Тато поповз. Він не був атеїстом. Народився у галицькій сім’ї, де щонеділі ходили до церкви, де не сідали за стіл, доки не помолилися, де без вечірньої молитви не лягали спати. Він повз і молився.

“Отче наш, Ти, що єси на небесах...”

Порівнявся із вінничанином, обповзаючи червоний від крові сніг, попрощався поглядом із старшиною. Секунди йшли повільно, як роки. Перед очима у пам’яті за якусь мить пролетіло усе недовге життя, від босоногого дитинства у прикарпатському селі Коростенку, далі чомусь згадалася перша кавалерська коляда уже парубком і роль ангела у Різдвяному вертепі. Потім очі матері, що стояла на порозі, коли прощалися, і хрестила їх з батьком, проводжаючи обох на війну.

“Нехай святиться ім’я Твоє...”

Ось і порівнявся з четвертим. Той уже задубів на морозі, й на лиці його неприродно білому колючими голками збирався іній. А в пам’яті чомусь спливало літо із запашними травами на Кичері та запахом ялиці. І, всупереч бажанню зробитися маленьким та непомітним для снайпера, те літо розросталося і ставало теплим і великим – на півсвіта.

“Нехай прийде царство Твоє...”

Доповз до третього і на мить зупинився перевести подих. І десь здалеку, наче з іншої реальності, донеслося ледь чутне: “Давай, Міша, давай!”.

А тут, на стежці, час йшов зовсім по-іншому чи його вже взагалі не існувало. І було неймовірно переконливе відчуття, що на тебе хтось

пильно дивиться: чи то снайпер через оптику прицілу, чи командир, що лишився далеко позаду, а чи Бог з небес.

“Нехай буде воля Твоя...” – промовляв не словами, а усім єством, втискаючись у сніг. І повз далі. І зовсім недоречно чомусь згадалися “перші” німці, як називали їх, коли ті з’явилися в селі. Курки жодної не взяли із подвір’я задарма, за все платили: і за яйця, і за молоко. Так, мабуть, заведено у них, все має свою ціну. І життя, звичайно, теж. Ось і зараз – варте воно просто одного натискання на курок гвинтівки.

“Як на небі, так і на землі...”

Губи беззвучно шепотіли молитву, а очі гарячково шукали десь там далеко попереду, у верховітті дерев, сховок снайпера – весь невеликий досвід розвідника підказував, що снайпер має позицію на дереві, адже усі шестеро були поцілені у верхню частину голови, ближче до потилиці. Значить – бив згори.

“Хліб наш насущний дай нам днесь...”

Обережно оминав третього і другого, що лежали поряд, широко розкинувши руки в останньому конвульсійному русі, наче намагаючись обійняти чи затулити собою цю холодну, запорошену снігом землю. Ось уже і ноги казахів. Ось його рука, у якій назавжди затиснуто німецький автомат – розвідники тільки з трофейними ходили, вони надійніші.

“І прости нам провини наші...”

А ось і перший, куля застала його зненацька, так і заляк із зосередженим виразом обличчя, навіть не зрозумівши, що прийшла смерть. Він був перший, він ще не знав...

“Як і ми прощаємо винуватцям нашим...”

Тато порівнявся із першим. Все. Далі – снігова цілина. Тут була та невидима лінія, за якою смерть. Це було настільки зрозуміло і очевидно, що хотілося набрати повні груди повітря і так тримати, щоб тільки жити... жити... Мить, коли зважився рушити далі, була довша за вічність.

“Міша, давай!” – чулося наче з того світу, а відчуття, що на тебе хтось дивиться, було вже майже нестерпним і весь час лише посилювалося.

“І не введи нас у спокусу...”

Повзти по-пластунськи, тримаючи автомат так, щоб не забити ствол снігом, було непросто, і ще цей погляд здалеку просто пропікав до кісток. Перших півметра далі. Ще метр. Іще один. Відчуття дійсності та нереальності змішалися, лише кров стугоніла у скронях, і це пульсування було чути, напевно, на цілий ліс.

“Але визволи нас від лукавого...”

І раптом тіло огорнув якийсь неймовірний спокій, зникли тривога і страх. І усе єство відчуло – там, нагорі, вирішено все, і все буде добре. Все буде добре.

“Бо Твоє є царство, і сила, і слава навіки...”

Перші рідкі колючі кущі, до яких доповз, здалися найнадійнішим захистом, а потім перекотившись у неглибокий виярок, відчув себе майже у повній безпеці.

“Амінь”

І в ту мить нарешті з нашого боку вдарили шрапнеллю по лісу і той снайпер, як підбитий птах, пошурхотів важко із дерева униз, ламаючи уже, мабуть, неживим тілом гілки. І розвідники, що лишилися живими, вже не повзли стежкою, а бігли нею до тата, і командир радісно обіймав його – “Міша, ти живою, живою!”.

А потім вони разом, провалюючись у глибокому снігу, крізь чагарі продерлися до снайпера, хотіли подивитися на ворога зблизька. Того ворога, що забрав життя їхніх шістьох товаришів. І міг забрати сьомого.

Не було часу довго його роздивлятися – лежав наче усміхаючись, без виразу болю чи зла на обличчі. Добре екіпірований німецький снайпер, і приклад гвинтівки із оптичним прицілом виднівся поряд у кучугурі снігу –

він, як справжній воїн, навіть після смерті не розлучився зі зброєю. І тато тоді зрозумів – німець міг, міг убити його! Снайпер тримав палець на спусковому курку, але чомусь не зробив цього. Не натиснув. Щось його стримало. І, можливо, саме це допоможе йому, коли за якусь мить доведеться стати перед Богом. І німець, напевне, це знав.

Бо чого ж йому ще було усміхатися в цю останню мить?

На фото: Гентош Михайло Іванович, 1925 - 2010